

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Байлов Антон Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент

(Харківський національний університет внутрішніх справ),

Поляков Станіслав Ігорович,

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

УДК 343.575

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 321-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Проаналізовано поняття лікарський засіб, визначено поняття лікарських засобів, які є предметом злочину, передбаченого ст. 321-1 Кримінального кодексу України, визначені предмети, які не можуть бути предметом досліджуваного злочину.

Ключові слова: предмет злочину, лікарські засоби, фальсифіковані лікарські засоби, неякісні лікарські засоби.

Проанализировано понятие лекарственных средств, определено понятие лекарственных средств, являющихся предметом преступления, предусмотренного ст. 321-1 Уголовного кодекса Украины, определены предметы, которые не могут быть предметом исследованного преступления.

Ключевые слова: предмет преступления, лекарственные средства, фальсифицированные лекарственные средства, некачественные лекарственные средства.

The concept of medicine is analyzed, the concept of drugs are defined which are object of crime, provided by article 321-1 of the Criminal Code of Ukraine. Some items that cannot be the object of this crime are defined.

Key words: the object of crime, drugs, counterfeit drugs, substandard drugs.

Поряд із предметом суспільних відносин необхідно виділяти і предмет злочину. Предмет суспільних відносин і предмет злочину – різні правові явища. Предмет відносин – це структурний елемент суспільних відносин. Предмет злочину, що існує поряд з об'єктом, це – самостійна факультативна ознака складу злочину. Предметом злочину слід вважати будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину. Із цього визначення випливає, що предметом злочину треба вважати тільки певні речі, а не будь-які інші цінності. Таке рішення зумовлене тим, що законодавець найчастіше вказує саме на конкретні речі, а точніше, на їх ознаки, властивості при описі

того чи іншого злочину. Оскільки ж предметом злочину може виступати лише певна річ, то предмет завжди є речовою (матеріальною) ознакою злочину. Крім того, предмет злочину – це така ознака складу злочину, яка названа безпосередньо в самому законі. У цьому разі він виступає як обов'язкова ознака складу злочину. Отже, предмет злочину як самостійна ознака злочину завжди існує поряд з об'єктом. Саме об'єкт і предмет у сукупності утворюють самостійний елемент складу злочину [1, с. 100-103].

Аналізуючи диспозицію ст. 321-1 Кримінального кодексу України (далі – КК), можна зробити висновок, що предмет є обов'язковою ознакою досліджуваного нами складу злочину.

Предметом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, є фальсифіковані лікарські засоби.

У правовій літературі проблеми визначення предмету злочину при здійсненні фальсифікації лікарських засобів чи обігу останніх розглядалися у роботах О. О. Леонідова, М. Є. Детюкова, Є. І. Третьякова, Є. В. Фесенка, Р. Н. Шумова, Н. Ф. Файзрахманова, Г. В. Почкуна, С. В. Максимова та ін.

Але наукові праці вищезазначених вчених недостатньо повно висвітлюють проблеми визначення предмету злочину фальсифікації лікарських засобів. Упровадження кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів викликає потреби практики у чіткому розумінні предмета злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, що зумовлює необхідність дослідження поняття останнього.

Уперше поняття фальсифікованих лікарських засобів визначено ВООЗ та звучить так: фальсифікований лікарській засіб – це продукт, який навмисно та протизаконно має маркування, яке спотворює інформацію про його дійсність та/або виробника. У Сполучених Штатах Америки фальсифікований лікарській засіб – це ліки, які (або упаковка чи маркування яких) без відповідної ліцензії мають товарний знак, найменування компанії чи інший ідентифікаційний знак, відбиток, емблему чи будь-яке зображення виробника ліків, переробника, пакувальника або дистриб'ютора, відмінного від особи чи осіб, які насправді їх виробили, переробили або розповсюдили; які незаконним чином претендують на те, що є продукцією певного виробника, переробника, пакувальника чи дистриб'ютора або видає себе за нього, або розповсюджується та пакується від його імені [2].

Диспозиція досліджуваної нами статті є бланкетною та відповідно відсилає до положень Закону України від 4 квітня 1996 р. «Про лікарські засоби» [3].

При проведенні даного дослідження, вважаємо за необхідно

визначитися з поняттям лікарського засобу. Відповідно до ч. 1 ст. 2 ЗУ «Про лікарські засоби» лікарський засіб – це будь-яка речовина або комбінація речовин (одного або декількох активних фармацевтичних інгредієнтів (далі – АФІ) та допоміжних речовин), що має властивості та призначена для лікування або профілактики захворювань у людей, чи будь-яка речовина або комбінація речовин (одного або декількох АФІ та допоміжних речовин), яка може бути призначена для запобігання вагітності, відновлення, корекції чи зміни фізіологічних функцій у людини шляхом здійснення фармакологічної, імунологічної (метаболічної) дії або для встановлення медичного діагнозу. Частина третя зазначеної статті передбачає, що належить до лікарських засобів, а саме: АФІ, продукція «in bulk»; готові лікарські засоби (лікарські препарати, ліки, медикаменти); гомеопатичні засоби; засоби, які використовуються для виявлення збудників хвороб, а також боротьби із збудниками хвороб або паразитами; лікарські косметичні засоби та лікарські домішки до харчових продуктів.

Згідно з ч. 4 ст. 2 ЗУ «Про лікарські засоби» готові лікарські засоби (лікарські препарати, ліки, медикаменти) – це дозовані лікарські засоби у вигляді та стані, в якому їх застосовують, що пройшли всі стадії виробництва (виготовлення), включаючи остаточне пакування. Активний фармацевтичний інгредієнт (лікарська речовина, діюча речовина, субстанція) (далі – АФІ або діюча речовина) – будь-яка речовина чи суміш речовин, що призначена для використання у виробництві лікарського засобу та під час цього використання стає його активним інгредієнтом. Такі речовини мають фармакологічну чи іншу безпосередню дію на організм людини, у складі готових форм лікарських засобів їх застосовують для лікування, діагностики чи профілактики захворювання, для зміни стану, структур або фізіологічних функцій організму, для догляду, обробки та полегшення симптомів. Продукція «in bulk» – це будь-який лікарський засіб, призначений для виробництва готового лікарського засобу, який пройшов усі стадії технологічного процесу, крім стадії фасування та/або кінцевого пакування і маркування. Допоміжна речовина (ексципієнт) – це будь-яка речовина лікарської форми, яка не є АФІ або готовим лікарським засобом та відповідно не здійснює фармакологічної, імунологічної або діагностичної дії, входить до лікарського засобу та необхідна для його виробництва (виготовлення), зберігання та/або застосування. Відповідно до ч. 7 ст. 9 ЗУ «Про лікарські засоби» до Державного реєстру лікарських засобів України вносяться такі відомості про лікарський засіб: назва лікарського засобу (торговельна назва, міжнародна непатентована назва); виро-

бник (назва, місцезнаходження юридичної особи та її виробничих потужностей); синоніми, хімічна назва, повний склад лікарського засобу; фармакологічна дія, фармакотерапевтична група лікарського засобу; показання, протипоказання, запобіжні заходи, взаємодія з іншими лікарськими засобами; способи застосування, доза діючої речовини в кожній одиниці та кількість одиниць в упаковці; побічна дія, форма випуску, умови зберігання, термін придатності, умови відпуску; інструкція для медичного застосування лікарського засобу; фармакопейна стаття або методи контролю якості лікарського засобу [3, с. 1].

Кожен лікарський засіб має свій реєстраційний номер (шифр), під яким він зареєстрований і внесений до Державного реєстру лікарських засобів України, який працює у режимі «on-line», ведення якого здійснюється Міністерством охорони здоров'я України [4].

При визначенні поняття предмету злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України необхідно знов – таки звернутися до Закону України (ЗУ) «Про лікарські засоби», який 8 вересня 2011 року було доповнено поняттям «фальсифіковані лікарські засоби» у зв'язку з прийняттям ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів». Відповідно до зазначеного ЗУ фальсифікований лікарський засіб – це лікарський засіб, який умисно промаркований неідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком з них) про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України, а також лікарський засіб, умисно підроблений у інший спосіб, і який не відповідає відомостям (одній або декільком із них), у тому числі складу, про лікарський засіб із відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України [5, с. 168].

Отже, предметом досліджуваного нами злочину є лікарські засоби, які умисно промарковані неідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком із них) про лікарський засіб із відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України, а також лікарські засоби, умисно підроблені у інший спосіб, і які не відповідають відомостям (одній або декільком із них), у тому числі складу, про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України.

Враховуючи зміст диспозицій різних частин ст. 321-1 КК України фальсифіковані лікарські засоби, які є предметом досліджуваного складу злочину, можна поділити на дві групи залежно від ступеня їх шкідливості для життя або здоров'я людини. До першої групи необхідно відносити фальсифіковані лікарські засоби, які

не є небезпечними для життя або здоров'я людини в разі їх використання. Такі фальсифіковані лікарські засоби передбачені ч.1 ст. 321-1 КК України, яка сконструйована законодавцем із формальним складом. До другої групи необхідно відносити фальсифіковані лікарські засоби, що становлять небезпеку для життя чи здоров'я людини в разі їх використання. Такі фальсифіковані лікарські засоби передбачені ч. 2 ст. 321-1 та ч. 3 ст. 321-1 КК України, які сконструйовані з матеріальним складом.

Не є предметом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, біологічно активні добавки (далі – БАД).

Уперше законодавче визначення поняття БАД було введено у ЗУ «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» від 23.12.1997 р., відповідно до статті першої якого БАД – це речовини або їх суміші, які використовуються для придання раціону харчування спеціальних лікувальних чи лікувально-профілактичних властивостей [6].

Проте з прийняттям ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини»» від 06.09.2005 останній був викладений у новій редакції, а саме ЗУ «Про безпечність та якість харчових продуктів», у якому відсутнє визначення поняття «БАД», а було представлено поняття «дієтична добавка». Дієтична добавка – це вітамінні, вітамінно-мінеральні або трав'яні добавки окремо та/або в поєднанні у формі пігулок, таблеток, порошків, що приймаються перорально разом з їжею або додаються до їжі в межах фізіологічних норм, для додаткового, порівняно із звичайним харчуванням, вживання цих речовин; дієтичні добавки також містять або включають різні речовини або суміші речовин, у тому числі протеїн, вуглеводи, амінокислоти, істивні масла та екстракти рослинних і тваринних матеріалів, що вважаються необхідними або корисними для харчування та загального здоров'я людини [7].

МОЗ України веде Державний реєстр харчових продуктів спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктів та дієтичних добавок, до якого включені: біологічно активні добавки до раціону харчування, спеціальні харчові продукти – це біологічно активні добавки до раціону харчування, дитяче харчування, спеціальні продукти харчування, фіто суміші, дієтичні добавки, дієтичні добавки для спортивного харчування, продукти для спеціального дієтичного споживання [8].

Основна різниця БАД від лікарського засобу полягає в тому, що ефективність БАД не є доказаною, або доказовий рівень ефективності не дозволяє призначити продукт для лікування або профілактики.

Враховуючи вищевикладене, ми робимо висновок, що БАД належить до харчових продуктів спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктів та дієтичних добавок, які не відносяться до категорії лікарських засобів, та відповідно не можуть бути предметом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України.

Окрім того, не є предметом досліджуваного нами злочину неякісні лікарські засоби. Аналізуючи поняття «неякісні лікарські засоби», необхідно виходити з поняття «якість лікарського засобу», яке міститься у ЗУ «Про лікарські засоби». Отже, відповідно до ч. 15 ст. 9 ЗУ «Про лікарські засоби» якість лікарського засобу – це сукупність властивостей, які надають лікарському засобу здатність задовольняти споживачів відповідно до свого призначення і відповідають вимогам, встановленим законодавством [3].

Із цього можна дійти висновку, що якісний лікарській засіб – це будь-яка речовина або комбінація речовин (одного або декількох АФІ та допоміжних речовин), що має властивості та призначена для лікування або профілактики захворювань у людей, чи будь-яка речовина або комбінація речовин (одного або декількох АФІ та допоміжних речовин), яка може бути призначена для запобігання вагітності, відновлення, корекції чи зміни фізіологічних функцій у людини шляхом здійснення фармакологічної, імунологічної або метаболічної дії або для встановлення медичного діагнозу та відповідають положенням Державної Фармакопеї України.

Так само неякісним лікарським засобом слід вважати лікарський засіб, який не відповідає вищезазначеним вимогам або не відповідає положенням Державної Фармакопеї України.

Згідно з ч. 14 ст. 2 ЗУ «Про лікарські засоби» Державна Фармакопея України – це правовий акт, який містить загальні вимоги до лікарських засобів, фармакопейні статті, а також методики контролю якості лікарських засобів [3]. Отже, Державна Фармакопея України – це правовий документ, що містить загальні вимоги до лікарських засобів, фармакопейні статті (монографії), а також методики контролю якості лікарських засобів. Державна Фармакопея має законодавчий характер. Її вимоги, що висуваються до лікарських засобів, є обов'язковими для всіх підприємств та установ України незалежно від їх форми власності, що виробляють, зберігають, контролюють, реалізують і застосовують лікарські засоби [9, с. 10].

Визначаємо, що лікарський засіб після закінчення терміну його придатності або порушення умов його зберігання та (або) реалізації стає неякісним, але такий лікарський засіб також не може

бути предметом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, адже предметом останнього є умисно фальсифіковані лікарські засоби.

При проведенні даного дослідження вважаємо за доцільне розглянути питання щодо віднесення до предмета досліджуваного нами злочину наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, поняття яких міститься у ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори».

Наркотичні засоби – це речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Психотропні речовини – це речовини природні чи синтетичні, препарати, природні матеріали, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин (далі – прекурсори) – речовини, які використовуються для виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [10].

Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів затверджено Постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) № 770 від 06.05.2005 р., який є вичерпним. У зазначеній постанові КМУ наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори згруповано наступним чином:

1. Таблиця I: Список № 1 – Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено; Список № 2 – Особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено; Список № 3 – Рослини, які містять наркотичні засоби та психотропні речовини і обіг яких допускається для промислових цілей.

2. Таблиця II. Список № 1 – Наркотичні засоби, обіг яких обмежено; Список № 2 – Психотропні речовини, обіг яких обмежено.

3. Таблиця III. Список № 1 – Наркотичні засоби, обіг яких обмежено і стосовно яких допускаються виключення деяких заходів контролю; Список № 2 Психотропні речовини, обіг яких обмежено стосовно яких допускаються виключення деяких заходів контролю.

4. Таблиця IV. Список № 1 – Прекурсори, обіг яких обмежено і стосовно яких встановлюються заходи контролю; Список № 2 – Прекурсори, стосовно яких встановлюються заходи контролю [11].

Згідно зі ст. 21 ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» у медичній практиці можуть використовуватися наркотичні засоби, психотропні речовини, включені до таблиць II і III Переліку, та прекурсори, включені до таблиці IV Переліку. На правовідносини, пов'язані з обігом наркотичних засо-

бів, психотропних речовин, включених до таблиць II і III Переліку, та прекурсорів, включених до таблиці IV Переліку, які дозволені до використання в медичній практиці, поширюється дія законодавства про лікарські засоби в частині, що не суперечить цьому Закону [10].

Отже, перелік наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в Україні є вичерпним.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин – це заборонені до обігу на території України речовини синтетичні чи природні, не включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють.

Згідно з ч.6 ст. 2 ЗУ «Про лікарські засоби» наркотичні лікарські засоби – це лікарські засоби, віднесені до наркотичних відповідно до законодавства [3].

Наказом МОЗ України № 202 від 23.04.2007 р. затверджено переліки лікарських засобів, у яких містяться наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, а саме:

1. Перелік наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять малу кількість наркотичних засобів або психотропних речовин і прекурсорів, які підлягають контролю при ввезенні на митну територію України та вивезенні за її межі [12];

2. Перелік наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять малу кількість психотропних речовин списку № 2 таблиці III Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 [13];

3. Перелік наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять малу кількість прекурсорів списку № 1 таблиці IV Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 [14];

4. Перелік наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять комбінації малої кількості наркотичних засобів списку № 1 таблиці II, психотропних речовин списку № 2 таблиці III, прекурсорів списку № 1 таблиці IV Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 [15].

Отже, можна зробити висновок, що наркотичні засоби, психотропні речовини їх аналоги та прекурсори не є предметом

злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, тому що за незаконні дії з останніми передбачено кримінальну відповідальність окремими статтями розділу XIII КК України. Що стосується лікарських засобів, які містять у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори, то вини також не будуть предметом досліджуваного злочину, оскільки наслідком використання останніх при виготовленні чи виробництві фальсифікованих лікарських засобів з метою збуту буде настання кримінальної відповідальності за відповідною частиною ст. 307 КК України, яка в цьому випадку є спеціальною статтею відносно до ст. 321-1 КК України.

Викладене дозволяє зробити наступні висновки:

1. Предметом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, є:

1) активні фармацевтичні інгредієнти; продукція «in bulk»; готіві лікарські засоби (лікарські препарати, ліки, медикаменти); гомеопатичні засоби; засоби, які використовуються для виявлення збудників хвороб, а також боротьби із збудниками хвороб або паразитами; лікарські косметичні засоби та лікарські домішки до харчових продуктів, які умисно промарковані не ідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком з них) про лікарські засоби з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України;

2) активні фармацевтичні інгредієнти; продукція «in bulk»; готіві лікарські засоби (лікарські препарати, ліки, медикаменти); гомеопатичні засоби; засоби, які використовуються для виявлення збудників хвороб, а також боротьби із збудниками хвороб або паразитами; лікарські косметичні засоби та лікарські домішки до харчових продуктів, які умисно підроблені у інший спосіб і не відповідають відомостям (одній або декільком з них), у тому числі складу, про лікарські засоби з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України.

2. Лікарські засоби, які є предметом досліджуваного складу злочину, можна поділити на дві групи залежно від ступеня їх шкідливості для життя або здоров'я людини. До першої групи необхідно відносити фальсифіковані лікарські засоби, передбачені ч. 1 ст. 321-1 КК України, та не є небезпечними для життя або здоров'я людини в разі їх використання. До другої групи необхідно відносити фальсифіковані лікарські засоби, передбачені ч. 2 ст. 321-1 та ч. 3 ст. 321-1 КК України, та становлять небезпеку для життя чи здоров'я людини в разі їх використання.

3. Неякісним лікарським засобом є речовина або комбінація речовин (одного або декількох АФІ та допоміжних речовин), що призначена для лікування або профілактики захворювань у

людей, чи будь-яка речовина або комбінація речовин (одного або декількох АФІ та допоміжних речовин), яка може бути призначена для запобігання вагітності, відновлення, корекції чи зміни фізіологічних функцій у людини шляхом здійснення фармакологічної, імунологічної або метаболічної дії або для встановлення медичного діагнозу, але не має вищезазначених властивостей, або має, але у недостатньому обсязі, та (або) не відповідає положенням Державної Фармакопеї України. Лікарський засіб після закінчення терміну його придатності або порушення умов його зберігання та (або) реалізації стає неякісним. Неякісні лікарські засоби не є предметом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України.

4. Не є предметом злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, харчові продукти спеціального дієтичного споживання, функціональні харчові продукти та дієтичні добавки. Окрім того, не будуть предметом досліджуваного злочину наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори.

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., перероб. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456с.

2. Ушкалова У. А. Проблемы фальсификации лекарственных средств: фокус на антимикробные препараты / У. А. Ушкалова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.antibiotic.ru/cmac/pdf/7_2_167.pdf. – Заголовок з екрану.

3. Про лікарські засоби : Закон України від 4 квітня 1996 року № 123/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/123/96-vr/page>. – Заголовок з екрану.

4. Державний реєстр лікарських засобів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.drlz.kiev.ua/>. – Заголовок з екрану.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів : Закон України від 8 вересня 2011 року № 3718-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19-20.

6. Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини : Закон України від 23.12.1997 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/3367.html>. – Заголовок з екрану.

7. Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» : Закон України від 06.09.2005р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2809-15>. – Заголовок з екрану.

8. Державний реєстр харчових продуктів спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктів та дієтичних добавок/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/register_foodstuffanddietary/. – Заголовок з екрану.

9. Державна Фармакопея України. 1-е видання. – Х. : РІРЕГ, 2001. – с. 527.

10. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр/page>. – Заголовок з екрану.

11. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України № 770 від 06.05.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-п>. – Заголовок з екрану.

12. Про затвердження переліків наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять малу кількість наркотичних засобів або психотропних речовин і прекурсорів, які підлягають контролю при ввезенні на митну територію України та вивезенні за її межі : наказ Міністерства охорони здоров'я України № 202 від 23.04.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0700-07>. – Заголовок з екрану.

13. Перелік наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять малу кількість психотропних речовин списку № 2 таблиці III Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 : наказ Міністерства охорони здоров'я України № 202 від 23.04.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0701-07>. – Заголовок з екрану.

14. Перелік наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять малу кількість прекурсорів списку № 1 таблиці IV Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 : наказ Міністерства охорони здоров'я України № 202 від 23.04.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0702-07>. – Заголовок з екрану.

15. Перелік наркотичних (психотропних) комбінованих лікарських засобів, що містять комбінації малої кількості наркотичних засобів списку № 1 таблиці II, психотропних речовин списку № 2 таблиці III, прекурсорів списку № 1 таблиці IV Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 : наказ Міністерства охорони здоров'я України № 202 від 23.04.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-07>. – Заголовок з екрану.

Надійшла до редакції 16.02.2013